ושמואל אמר מקמצין. פ"ה שיתן לו כל אחד שלש ויחלקו ומשמע מתוך פירושו שלא בגורל וקשה דלמה יגרע הוא שהם נטלו בגורל והם יתנו מה שירצו בלא גורל ולימא להו מעלינן להו כנכסי דבר מריון (ו) וקי"ל כרב יוסף בפ"ק (לעיל דף יב: ושם) ואפי' בגורל אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ולקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת אם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מחצה לזה ומחצה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו וכן הני (ז) בר תלת דקיימי ואזול תרי מייניהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמועלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהניח ראיה אינה ראיה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי לאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין לחזור בו כולם אלא בכל אחד בלא דעתא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל לחזור בו אלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי לאו מה כח ב"ד יפה הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן מוכע לחלוק אי לאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין לחזור לחלוק כי הכא בלא כח ב"ד יפה חולקין (ד):

ובא

והא עשרים אמר לי. ולדעת כן אמר לי כך שיצלים לי הפחת משדה אחר או יעכה לי מן הדמים דלדעת כן אמר לי עשרים שהוא עצמו היה סבור דהויא כ' ועל מנת להצלים לי מדת כ' אמר לי עשרים: **א"ל.** אביי מני למימר לך דהאי דקאמר כ' לא לתת לך כ' שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך ולהשבית מקחו אמר כן: **אינא ר' יוסי אומר כו'.** איידי דאיירי בתמני' במוכר קרקע לאחירו במדה ומצא יותר מכדי מדתו דמחזיר ולא אמרינן בטל המכר נקט נמי להך דאיתמר לקמן שני אחין שחלקו ובא להן אח דקאמר שמואל מקמצין מחזיר את מה שיש לו יותר דומיא דתמני' ואגב גרדא דההיא קתני בריש הך בריתא לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח דדמיא להך דר' יוסי שלא עלה הגורל לכולן: **כאחין שחלקו.** בירכו שיש ושלשה חלקין שוין ואח"כ יפילו גורלות וה"ה לשותפין: **כיון שעלה כו'.** שנפל הגורל על אחד מהם והובר חלקו: **קנו כולן.** כלומר זה קנה לגמרי בגורל ולא יוכלו לחזור בו ואם הם שיש זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל וגם מבירו קנה דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני ואם ג' אותו שנפל לו הגורל קנה חלקו והשניים קנו בין שייהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו אף לחלוק בענין אחר ואחר כך יפילו גורלות ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו כולן ואע"ג דלא אחזוק כל אחד בשלו דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולן בכל הקרקע אין הגורל מקנה להן כלום אלא מברר לכל אחד חלקו המגיעו (ולא שנא קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי): **מ"ט.** במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: **בקלפי ואורים ותומים.** כדאמרינן בים נוחלין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוון ברוח הקודש כו': **אמר רב אשי.** לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן כו' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל באורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבההיא הנאה דלייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאינן חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי. כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא בא לסתור טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו: **שני אחין שחלקו.** קרקעות: **בעלה מחלוקת.** ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דהני נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא: **מקמצין.** נוטל כל אחד שלש ממחלקו ונותנין לזה כגון שירשו שם שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים: **הדר דינא.** כלומר מחזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם אלא מדעת אח השלישי: **אלא מעתה הני בי תלתא.** אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מייניהו ופלוג בלא דעתא השלישי בשלשה חלקים בפני שלשה בית דין הדיוטות כדאמרי' באלו מציאות (ב"מ דף לב.): **הכי נמי דבטלה מחלוקת.** כשיבא השלישי ויאמר איני חפץ בהך חלוקה בתמיה. מהכא שמעינן דפשיטא להו דתלתא אחים או תלתא שותפין אי נמי תרי אחי או תרי שותפי כדמוכח באלו מציאות (שם דף לא:) באיסור ורב ספרא דעבוד עיסקא בהדי הדדי והלך רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור בתרי כו' ופלג חד בלא דעתא דחבריה וכגון דפלג בלא דעתא דחבריה בתרי תלתא ואית ליה סהדי דפלג כדאמרינן באלו מציאות מתקיים החלוקה ואין חבירו יכול לערער עליה ואם חלק שלא בפני בית דין לא כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאחמצע. והני מילי מידי דצריך שומא אבל חלוקת מעות דלא צריך שומא אין צריך לחלוק בפני ב"ד: **אדעתא דבי תלתא.** בשלשה חלקים חלקו הכל דמטי לכל חד חלק הראוי לו הלכך לדעתו לא חיישינן דאילו הוה הכא נמי הוה פליג בגורל אבל הכא דאגלאי מילתא לבסוף דנטל יותר מדאי טעות הוא ובטלה מחלוקת: **ולשמואל דאמר מקמצין אלמא קס דינא.** דכל מי שנוטל דבר הראוי לו אלא שאינו נוטל כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות קאמר שמואל דמאי דתפיס תפיס אי הכי אמאי אמר שמואל יכול לחזור בו מוכר ואפילו בשאה אחרונה ומוציא מיד הלוקח כ"ט שאין שבאו כבר לידו ומאי הא כיון דהוה ראוי ליטול כור כדאתני ליה מוכר במה שזכה כבר יזכה אף על גב דלא בא לידו כשיעור הראוי לו אלא לאו שמע מינה דהדר דינא היכא דנטל פחות וכל שכן היכא דנטל יותר כדלעיל ובקשיא דשמואל אדשמואל:

ומשני

עין משפט נר מצוה

כט א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף טז:

ל ג מיי' פ"ב מהל' מכירה הלכה יא ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנג סעיף ב:

לא ד מיי' פ"י מהל' מלוה הל' ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן קנה סעיף ג:

רבינו גרשום

הגיעו: משחה. מדתה: והאנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות יוכה. והכא קא חסר רובע: מר קים ליה בגויה. דלא הויא כ' אלא חמיסר: דעדיפא כעשרים. כי היכי דקרקע אחרת של כ' הכי נמי הא שויא כעשרים דשפיא היא: כיון שעלה גורל לאחד מהן. אע"ג דעדיין לא עלה לאידך הגיעו ולא אפשר בחזרה: בקלפי. ארגז שמצניעין שם הגורלות: דקא צייתי להדדי. למיפלג בגורל: גמרי ומקני להדדי. אע"ג דאידך לא עלה גורלו קנה זה מזה: רב אמר בטלה מחלוקת. כלומר אותה מחלוקת שחלקו בטלה ליחלוק כדמעיקר' ויחלוקו בשוה: ושמואל אמר מקמצין. כל אחד מחלקו ויתנו לו עד שיהא חלקו גדול כחלק אחד מהם: הנהו בי תלתא. אחין או שותפין דקמו ואזלי בי תרי מייניהו. שלא בפני השלישי ופלגי: התם. ודאי לא בטלה מחלוקת (דתם) דכי נחתי אדעתא דבי תלתא נחתי לחלק ג' חלקים לפלגי בשוה אבל הכא לא נחתי אדעתא דבי תלתא ומשום הכי בטלה מחלוקת: אלמא קס דינא. כלומר כל מה שחלקו מקויים הוא ולא אפשר בחזרה: אפילו בשאה אחרונה. ואם איתא דקס דינא אמאי מצי למיהדר ביה והא אתני ליה הכור שלם:

מסורת הש"ס

(ו) (ב"ק קו.), (ז) ל"ל ואזיל חד כ"ה בפ"ח. רש"ל, (ח) לעיל פו: קה. [ב"מ קכ:], (ט) [וע"ע תוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ושמואל וכו' דקיימא לן וכו' כמו שהיו מתחלה כל"ל ותיבת הרשאונים נמחק: (ב) בא"ד וכן הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי:

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. כדרך היה לו למעות כענד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בגמטום מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אם משך ואע"פ שפסק ואפילו בדשות לוקח ובכלו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו, דהכא מדידה מעכבת הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ע סלע חוזר הוא כל זמן שלא נמדד עלה אחרונה, ואע"פ שמשך הכ"ע סלע אינה משיכה מעכלת, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כולה לא קני דאמרינן בפרק הזהב (מז.) דשיכא דמכר לו חמור בפרה ועלה ומשך את הפרה ולא משך את העלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעכלת (לעיל פו: ובע"ז ר"ח קו:). **ראשון ראשון קנה.** כיון דא"ל סלה בסלע כל סלה וסלה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאה (ב"מ קב:) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהוא מדה לזיקא ובפיטמא, דקני ליה כלין, א"ל בדשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא יקנה לך כלך בכשותי (לעיל פו:).

ומשני התם. גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא כו' כלומר לכך תקנו וחכמו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבמר דעת הלוקח והמוכר חזי רבנן דהכי ניחא לתרוייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלוך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שימחזו בהן אפי' בשאה אחרונה ונסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה היינו לפי שכל שאה ושאה משמשכו גגמרה שחוכתו אבל גבי חלוקת קרקע ולאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו בקלירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא והלכך התם קס לינא: ה"ג **האחין שחלקו.** ובשני אחין מיירי ומיהו ה"ה לג': **ובא בעל חוב.** לאכוהון: **בטלה מחלוקת.** אותה חלוקה בטלה וחחרין וחולקין בשוה מן הנשאר: **ויבר.** הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל: **ורב אסי אמר.** לא בטלה מחלוקת ליטול מחלה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חלי חליו או רביע יתן לו אחיו מעות דאלי אמר ליה אגא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב זוזי שהרי לא נתחייב לו אלא כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי משלימנא. וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין: **ורביע במעות.** כמו או רביע מעות וכדתנן במס' יבמות (דף נ.) בפרק רבן גמליאל [3]ועשה מאמר ונתן בטו ובעל ואמרינן או אי קתני. והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות: **יורשין הוו.** תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חוכת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאכוהון דסבירא ליה לרב יש בסירה הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום. והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר [בכורות נב:] האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחלית חלקו יחזיר לו: **כלקוחות דמו.** דאין בסירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והיינו לקוחות וכיון דלקוחות הוא דאלי כלוקח שלא באחריות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי. דאע"ג דגבי מוכר קרקע לאחירו קיימא לן [ב"מ טו:] אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי אינש זוזי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בהיות הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לאחירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לאחירו: **מספקא ליה.** אי כיורשין דמו ואייב להחזיר אחיות חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חוכת אביהן או כלקוחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אגא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי ונשכיל עניותך לא אפסיד נחלתי. לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון [דף ט.] ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהיינו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיורשין דמו ואייב להחזיר אחיות חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי ואייב להחזיר לו אחיות מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון. כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלמא תנאי או תלמא אמוראי כי האי גוונא שהאחד אסר לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן באאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו: **כלל הני שמעתתא מקמלין.** בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמיך מחלקו ויתן לזה חלי השדה כרב דכיורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק דגורל אלא בלא גורל ויתן לו חלי השדה מאיזה לד שירצה ובלבד שיהא שוה כאידך חלייה: **והלכתא בטלה מחלוקת.** היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל שניהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דחוזרים וחולקין בשוה דדמיא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן דחוזרין וחולקין בשוה וה"ה אם נטל חלי חלקו שלריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחליו. ושמעינן נמי מהכא דהאחין שחלקו כיורשין דמו ולא כלקוחות: **שלשה שירדו לשוס.** נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג': **אחד אומר במנה.** דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה: **בטל יחיד במיעוטו.** כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: **אחד אומר במנה.** דהיינו כ"ה סלעים: **ואחד אומר בעשרים סלעים.** דהיינו ה' סלעים פחות: **ואחד אומר בשלשים.** דהיינו חמשה סלעים יותר: **תידון במנה.** טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה: **בעשרים.** היינו פ' דינר: **בשלשים.** הם מאה ועשרים דינר: **בג' דינר.** מן החמש סלעים שיש בין שניהם הפחותין לוקחין החלי דהיינו י' דינרים ומוסיפין על של שמונים: **עושין שומא ביניהן ומשלשין.** כלומר מוסבין בכמה חלוקים דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים תידון בשלשים דהיינו שלשה עשר דינר ושלש דינר על שמונים. וטעמא מפרש לקמיה [ע"ב]: **מילתא מליעבא.** דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה' על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ונדין הוא דתידון כוותיה במנה דהא תרוייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה [6]. ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלא הוי מלעיבא כל כך:

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן. וא"ת היאך טרף כל חלקו של אחד מהן הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן ויטול מכל אחד חלקו המגיעו כדתניא בים נוחלין (לקמן דף קכד.) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים וי"ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דקאמר התם שאינו יכול לסלקו בזוזי דא"כ לרב אסי אמאי נוטל רביע במעות דמשמע דהוי מצי לסלוקי לבעל חוב בזוזי:

רב אמר בטלה מחלוקת. משמע דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי ותימה דאמאי שנא מדרב אסי דאותו רביע שהוא נוטל מכח יורשין קאמר רב אסי דיכול לסלקו במעות ושמא פליגי רב ורב אסי בסברא זו דאסי' אי כיורשין הוו מצי לסלוקי בזוזי לרב אסי משום דאמר ליה אגא לבעל חוב נמי מסליקנא בזוזי ורב אינו חושש לאותה סברא וא"ת מ"מ יתן לו מעות ויפדה הקרקע מיד בעל חוב דקי"ל בהמפקיד (שם דף לה.) דשומא הדרא לעולם וי"ל דנפקא מינה היכא דזבנה או אוכתה (ג) דאמר התם דלא הדרא:

ורב אסי מספקא ליה אי ביורשין דמי אי כלקוחות דמי. ופירש הקונטרס' שלא באחריות ותימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא ולאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא אי כלקוחות באחריות דמו אי שלא באחריות דמו לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס: **והלכתא** בטלה מחלוקת. הכא משמע דקי"ל דיש בסירה מדפסקינן כרב ובסוף השולח (גיטין דף מח.) פירשתי: דמתורת

[3] כ"ק ט., ג) [בכורות מח.].
[6] ג) [בכורות מח.].

גליון הש"ס

גמרא מספקא ליה. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה לימתר:

הגהות הב"ח

(ו) רשב"ם ד"ה מילתא מלעבא וכו' מודו דשוה מנה במצא הך דאמר עשרים הוה יחיד ובטל במיעוטו ותרוייהו של עשרים ושל מנה נמי מודו דאינו שוה טפי ממנה ונמצא הך דאמר שלשים הוה יחיד ובטל במעוטו ונראה בעיני: (ב) תוס' ד"ה רב וכו' אי אוכתה או יהבה במתנה דאמרי' התם:

מוסף רש"י

האחים שחלקו. קרקע (ב"ק ט.). **בטלה מחלוקת.** אותה חלוקה בטלה וחוזרים וחולקים בשוה החלק הנשאר (שם). **ויתר.** אבל (שם). **רביע בקרקע.** יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות, **ורביע במעות.** או רביע במעות, כמו דתנן ביבמות (נ:) חלץ ועשה בה מאמר ומתן בטו ובעל (שם). יורשין הן. ועל שניהם לפרוע, הלכך מחלית חלקו יחזיר לו (שם). אי לקוחות הוו. ואין לו עליו כלום, הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דה"ל ספק ממון וכל ממון המוטל בספק חולקים ואין נוטל עמו אלא רביע והלה יכול לסלקו או בקרקע או במעות. ל"ל ורביע במעות ממש, לבד רביע בקרקע (והיינו הרי הן בקרקע) מספקא ליה אי כיורשין דמו ומייב להחזיר לו ומחלית לסלקו במעות, אי כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי ומייב להחזיר לו מחלית מה שאיבד, אבל במעות יכול לסלקו, הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות, ולשון לאשון שמעתי (שם).

רבינו גרשום

התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח [6]איתמר אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר [1]בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר [2]ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר האחין שחלקו [3]לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דמי רב אסי [4]מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת: תנו רבנן שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה [5]בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים [7]נדון במנה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין מאן דאמר נדון במנה מילתא מציעתא רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדון בתשעים קא סבר הא ארעא תשעין

[1] בלשון אחר דחסר כלפן בדברי רבינו וז"ל אבל בב' אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים דלא שייך סברא זו משו"ה מקמצין ובגי סיפא וכו'

נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' מלוה להלוה ה סמג עשין לו טור וש"ע מ"מ סימן קצה סעי' ד:
לג ב מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' יב ופי"ח מהל' שמיטין הל' כ טוש"ע מ"מ סי' קצב סעיף ג:
לד ג ד מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טור וש"ע מ"מ סימן קג סעיף ג:

דמתורת מנה לא מפקי ליה. וליכא למימר דניזל בתר בתראי דלא גרעי ממנה דים לתפוס המועט כדפ"ה:

מסתייה דקא טפינא [כולי האי] אחבראי. שכן הסדר דשנים הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא. תימה לר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה ותד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לר"ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא

האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו (ו) תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני'** אהאומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לוקח נוטל כחוש שבו (ו) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא ממיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה אלא לדמי ד"נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו': תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר בדי

משעים. דיגר שויא דהיינו כ"ג סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מזלזל שתי סלעים ומחצה משויו וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טוענין קלת זה למעלה וזה למטה ואמר דשוה ל' דהיינו כ"ג סלעים ומחצה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפשת מועט תפשת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה וימת דהוה לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: **לאחוריה.** ששוה עשרה יותר והיתה עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: **לקמיה.** שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: **מאה ועשרה שויא.** והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: **נקוט מיהת תרי קמאי כו'.** כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפשת מרובה לא תפשת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: **עושין שומא כו'.** כדפרישית לעיל [ע"א]. ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' לדוק סבר טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש בי"ג ושלש בדבר ששוה יותר משמונים: **ובדין הוא דלימא.**

דשויא טפי [מנה] ושאר דיגר (ב) דהיינו י"ג ושלש יתר על שוי והאי דלא אמר היינו משום דדיו שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רואה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: **אדרבה הא ארעא כו'.** הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחריס לא ידעינן.** דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כמ"ק דאמר תידון במנה: ה"ג **תנו דייני גולה עושין שומא כו'.** סתם בריתא שונין (ג) כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: **דייני גולה.** שמואל וקרנא (ג). **הלכתא כדייני גולה.** דהיינו נמי הלכתא כאחרים. ולשמא מדא מכלל דאחבירתא איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא מדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי שפיר שיש לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי (ג). כן נראה בעיני: **מתני' משמנין ביניהם.** מפרש בגמ': **משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום.** כולה מפרשא בגמ': **ומקבל עליו.** מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד מפני החיות אלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל צרכי שדה אבל היכא דאמר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: **חריץ.** פוטיי"ר בלע"ז: **וכן חריץ.** חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: **ו' טפחים.** רחבו בתורך כל השדה. ובגמ' מפרש למה לי כל הני: **גמ' לוקח נוטל כחוש.** יד הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו רוחא דמוכר דרוצה אדם בקב עדיפא יותר משני קבין זיבורית. והא דקתני משמנין היינו כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (ד) דקתני שני רחלין אלא ביכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' [בכורות יח.] וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ואי מייתי כהן רחיה אקיל. ה"נ שומן יהא ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיכב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה. ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי רחיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה: **והאמן משמנין ביניהן תנן.** דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע וכיון נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן דאדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא ממיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': **דאדאכלת כפנייתא.** תמרים בבבל שהיית מעדן עצמן ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: **תרגימנא.** לרישא ממיפא (ה): **אמאי משמנין ביניהן.** כלומר אם כדברך כן הוא דאחי שדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין יתמתו קו הממה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוה אחי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שתרצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דיגר נותן מוכר ללוקח מה ששוה ר' דיגר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה והו פירוש משמנין ביניהן ונוטל אחי שדהו פירוש כדמי אחי שדהו אבל סיפא דמתני' אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהיינו בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דדלמא זה שאמר חציה שבדרום שומת חציה קמאר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו. כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל:

כדי

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג ד ה מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף כ:

רבינו גרשום

קא טעי י' דיגר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י' יותר משויו: אדרבה. מאי הזית דאזלת בתר הני תרי (ו) דאזלי חד בתר כ' וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל' וממצע ליה בק"י. ומשני ר' אלעזר לעולם בתר צ' דיגר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דליכא בהו דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן רבין ההוא דאמר כ' דהיינו פ' דיגר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"כ דיגר איכא בינייהו מ' דיגר וחלק מ' לג' חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה. והאי דקאמ' מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמי' טפי והשתא תוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ' דיגר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דיגר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ' ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' לאוקמי נמי האי ג) שלש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא כלומר בין האי דאמר כ' למאן דאמר ל' איכא מ' דיגר חלוק מ' לג' חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומש"ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ואמר פחות משוויה והאי דקאמר ל' טעי תליסר ותלתא לקמיה טפי משוויה ובדין הוא דנימא טפי מש"כ דיגר בו' ושני שלישים והאי תוספ' ו' דיגר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאסופי על ל' סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא אם מוכר לך חבירי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוה דאזלי דמתורת ק' לא מפקי ליה אבל האי דשויה ליה ל' קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי' משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי' אדרבה האי ארעא כו' ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו ומש"ה אמר טעמא דאחרים לא ידענן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרשי' לי' ומקשי' להו כמו לאחרים: **פ"מ** האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עידית וחציה דיבורית וכל אותה שדה שוה ל' דינר. אבל חציה האחד שוה כ' דינר וחציה האחר שוה י' דינר אם נותן לו חציה השדה הכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה הנשאר למוכר מוטב

ה) נראה דל"ל דאמר חד כ' וחד כמנה וממצעת ליה וכו'. ו) אולי ל"ל האי שיעלם בשומא.

ב) [בכורות יח.], ג) [בהגהות יח.] ע"ש], ג) בס"ש: לפרוש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו דייני גולה. נ"ב ס"ל דייני גולה אמרי: (ב) ד"ה ד"ה וכדין סוא וכו' ושאר דיגר ושני ושלישי דיגר דהיינו י"ג ושלש: (ג) ד"ה ה"ג תנו וכו' כאתרים. נ"ב ע' בפרשב"ם בלף ק' סוף ע"א: (ד) ד"ה לוקח וכו' עובר פרתו דף י"ז דקתני רחל שלא ביכרה ולדה שני זכרים: (ה) ד"ה מרגימנא לרשא ממיפא טרחנו ליישבה הס"ד:

לעזי רש"י

פושיי"ר [פושי"ד]. תעלה.

מוסף רש"י

אדאכלת כפנייתא בבבל. בעוד שהיתה אוכל תמרים בבבל ומעדן את עצמן (בכורות יח.).

הדרן עלך בית כור

רבינו גרשום (המשך)

מחלק

הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה"נ לוקח אם חציו שלו טובה מחציו של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו. ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנגד הנשאר יכנה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהן שיהא חלקו שוה קתני רישא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. שבדשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העידית ישלים או יכנה לו מן הדמים ולעולם החלק כחוש יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע בדשות תרוייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העידית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעידית. ואם נתן לו העידית יחזור לו ממנה עד שיהו שוין דהשתא משמע בדשות דתרוייהו הוא: אדאכלת כפנתא דבבל. כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: יהא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עידית או זיבורית: אלא לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל והם היה זיבורית יכנה לו מן הדמים ואם יש לו עידית יחזור לו לוקח מעות: ה"נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים מפה שהוא פחות והיינו משמנין: **פ"מ** ומקבל עליו המוכר ליתן לו מקום הגדר. שלא ידרסו בשדהו. וחריץ בן ג' טפחים רוחב מחריץ לגדר. וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר

כדי שלא תהא היה קופצת. על הגדר לאצטריך חריץ וכן חריץ: **ולעביד חריץ.** דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: **איידי דרווח.** שהה טפחים נכנסת לתוכו ומשכת מעט לאחוריה וקופצת: **קיימא אשפתיה.** המילונה: הכי גרסינן **כמה בין חריץ לבן חריץ טפח.** ומסקנא דברייתא הוא:

כדי שלא תהא היה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח:

הדרן עלך בית כור

ו) **יש נוחלין** ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין אהאב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **גמ'** מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא בדאתחולי בפורענותא לא מתחלינן ועוד

הדרן עלך בית כור

יש. קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו שמניחם נוחלין זה את זה. והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי ריפא נוחלין ומנחילין: **ויש שנוחלין.** את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן: **מנחילין ולא נוחלין.** הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאינך שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין. וגגמ' [קיד:] מפרש למאי אינטריכו הנך תרי בני דהא חדא נפקא מכלל חבירתה: **האב.** נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע אז נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ' [ע"ב]: **והבנים את האב.** נוחלין ומנחילין: **והאחין מן האב.** כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים. ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדלפינן כו' [קט:]: **האיש נוחל את אמו.** אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה [שם]: **והאיש את אשתו.** נוחל אותה כדנפקא לן בגמ' [קיא:]: ה"ג בסדר המשנה **ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין.** דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמצא שבאו לידו נכסי דודתו: **ולא מנחילין.** דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה. ובאחיות מן האב מיירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא. ל"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עצמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם. וזה נראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הנך תלתא שמעינן להו מהנך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' [קיד:] דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין. ואי נמי גרסינן בני אחיות (ו) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין דהוא אינו יורשן: **האשה את בניה והאשה את בעלה כו'.** בגמ' [שם] פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמהתם שמעינן להו דהיינו הך: **לא נוחלין ולא מנחילין.** זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו. וכל הנך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה. גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמצד האם הני מילי שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח קורבת אביו באין ליורשו כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפתלי ומת נפתלי ואלה בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמצאת סרח דהיינו בני אשר אז בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה: **גמ' מאי שנא דתני.** בריש דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבעיתו שיקבראו בנו:

ועוד

יש נוחלין. ואלו נוחלין ומנחילין. איכא דוכתי דנקיט אדסליק מיניה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ב:) מפרש לה: **האב** את הבנים והבנים את האב. תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב אם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו ד) נוחלו ואור"י דאייתר למידק מיניה בנים ולא בנות אע"ג דקתני להו הכא אגב בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי (ב) תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר הבנים את האב מנלן אמר קרא וכן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מריש דקתני האב את הבנים ליכא למידק דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' איני יודע מי שנאה ליתא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דבריתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקיס ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדום: **ואחין** מן האב. הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה ומירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא ה) (אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה וא"ת אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין ההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה אד"ל נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח את הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מריש דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות: יכול

מיגמר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדום: **ואחין** מן האב. הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה ומירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא ה) (אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה וא"ת אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין ההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה אד"ל נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח את הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מריש דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות:

יכול

עין משפט נר מצוה

א א מי' פ"ח מהל' נחלות הל' ז סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רנו סעיף ז:

רבינו גרשום

איידי דרווח החריץ ו' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחריה וקופצת חרץ ז) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב: איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוייהו כדי שלא תקפרץ:

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין. שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשיו: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב: ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ב) מתחלינן בפורענותא הוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

ז) לכאורה צ"ל וקופצת מחוץ על הגדר וכו'. אז צ"ל וקופצת מחריץ על הגדר. ב) גגאה צ"ל דאתחולי בפורענותא לא ממחלינן דהאב את הבנים פורענותא הוא שהבנים וכו'.

הגהות הב"ח

(ז) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות. נ"ב אבל נקמן בדף קיד ראש ע"ב פירש בע"ז: (ב) תוס' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות: (ג) ר"ה אחין וכו' היה יורש לבנו ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו: (ד) בא"ד דנקט לה אגב: